

Володимир ПРИЛОВСЬКИЙ

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

ЗНАЧЕННЯ СЛІДОВОЇ КАРТИНИ В КРИМІНАЛІСТИЧНІЙ ХАРАКТЕРИСТИЦІ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ПРОТИПРАВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Передусім вважаємо за важливе відмітити значення проведення системного аналізу об'єктивних умов, в яких здійснюється протиправне діяння в період протистояння країни воєнній агресії, а також слідів, залишених в результаті вчинення цього діяння. Саме тому розгляд певних елементів криміналістичної характеристики треба вважати необхідним і своєчасним.

Щодо слідової картини, важливо відмітити висновки деяких учених у тому, що вона відображає у матеріально-фіксованій формі весь набір обставин досліджуваної події, яка стосується предмета доказування, і є сукупним слідом цієї події. Тобто матеріальна обстановка є потенційним слідоносієм, а слідова картина – виділеною у матеріальній обстановці цілісною системою джерел актуальної криміналістичної інформації. Адже тільки слідами, досліджуваними під час розслідуваної події, можна судити про її зміст [1, с. 9].

Найбільш точним можна виразно вважати визначення слідової картини як сукупності матеріальних змін, які є наслідками злочинної події; зміна обстановки, пов'язана з появою чи зникненням предмета; зміна стану предмета.

На основі опрацьованих наукових праць вчених-криміналістів можна сформулювати слідову картину кримінального правопорушення як сукупність особистісних і матеріальних слідів, що є наслідками протиправного діяння, тобто будь-якими змінами об'єктивної дійсності, що мають криміналістично важливу інформацію.

З аналізу кримінальних проваджень реально виділити шість груп слідів: 1) сліди людини: ідеальні сліди (показання потерпілого, підозрюваного, свідків); матеріальні сліди (сліди-відображення, сліди-речовини); 2) знаряддя скоєння злочину та їх сліди; 3) чужі речі, документи, привласнені злочинцем; 4) речі, які сприяли скоєнню злочину (наркотичні засоби, психотропні речовини, прекурсори, транспорт, вогнепальна чи холодна зброя); 5) електронні відображення; 6) інші матеріальні сліди (транспортних засобів, застосування вогнепальної чи холодної зброї,

текстильні волокна) [2, с. 8].

Джерела інформації можна поділити на два класи: а) джерела ідеального (психічного) відображення (люди) та б) джерела матеріальних відображень (речі); підставою кримінально-процесуальної класифікації є поділ доказів на особистісні та речові. Особистісні джерела – це люди, які є суб'єктами злочину або мають інформацію щодо події злочину (потерпілий, свідки тощо); криміналістичною підставою класифікації джерел інформації є теорія криміналістичної ідентифікації та поняття криміналістичної тотожності [3, с. 257].

Окремі вчені пропонують для ефективного пошуку та використання джерел криміналістично значущої інформації про особу злочинця у кримінальних провадженнях щодо втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність класифікувати такі джерела з певних підстав. Наприклад, групи залежно від форми відображення властивостей цієї особи та способу зберігання інформації про них: 1) джерела ідеальної інформації; 2) джерела матеріальної інформації; 3) складні джерела як система поєднання двох елементів «людина – річ». У першу групу автор відносить живих осіб, які мають інформацію (що становить інтерес для розслідування) стосовно особи злочинця, який у їх пам'яті в якості уявного (думкового) образу. У цьому випадку жива особа є не лише джерелом, а й носієм криміналістично значущої інформації. До другої групи віднесені джерела матеріальної інформації – об'єкти матеріального світу як будь-яких слідів, що відображають подію злочину, оскільки були «присутніми» під час його скоєння. До них можна віднести документи, речі, предмети, тіло живої особи, сліди виділень людини тощо. Джерела матеріальних відображень – це об'єкти матеріального світу, переважно неживої природи. Що стосується третьої групи «людина – річ», то під час збирання та дослідження джерел криміналістичної інформації часто виникають ситуації, коли доводиться встановлювати фактичні дані з двох простих джерел – особистого та речового, які утворили систему «люди-речі» як складне джерело. Таке джерело містить два види інформації: 1) отриману через ідеальне відображення; 2) матеріальне відображення [4, с. 169]. Враховуючи вказане, треба вважати за доцільне акцентувати увагу на тому, що насильницькі способи втягнення нерідко залишають ідеальні сліди (сліди пам'яті людини – очевидців, друзів, родичів), а також матеріальні (на тілі та одязі як неповнолітнього, так і злочинця).

На підставі дослідження судово-слідчої практики були визначені вузлові ділянки, де можуть бути зосереджені сліди кримінального правопорушення, зокрема: а) безпосереднє вчинення неповнолітньою особою протиправних діянь; б) мешкання (проживання) правопорушника; в) проживання неповнолітньої особи; г) вчинення дій щодо втягнення неповнолітньої особи у протиправну діяльність.

Підсумовуючи, можна відмітити, що слідова картина вчинення

кримінального правопорушення є науковою категорією, дослідження якої необхідно під час визначення криміналістичної характеристики. Зі свого боку, втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність також характеризується окремими специфічними особливостями, що мають своє відображення у слідовому масиві, залишеному після вчинення кримінального правопорушення.

1. Зав'ялов С. М. Спосіб вчинення злочину: сучасні проблеми вивчення та використання у боротьбі зі злочинністю : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2005. 20 с.

2. Ікаєв А. Р. Розслідування втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / ПрАТ «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна академія управління персоналом». – Київ, 2020. 20 с.

3. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному викладенні юристів) : навч. і практич. посібник. Харків : Рубікон, 1997. 432 с.

4. Ікаєв А. Р. Джерела криміналістично значущої інформації під час розслідування втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2020 № 43. С. 168–171.

Олена ПРОЦЕНКО

науковий співробітник відділення
організації наукової роботи відділу
організації наукової діяльності
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ПРОГАЛИНИ У КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ ТА ВИКЛИКИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

Гендерно зумовлене насильство належить до категорії найсерйозніших викликів у сфері захисту прав людини, оскільки воно порушує основоположні принципи верховенства права, гендерної рівності та недискримінації. Проблема має комплексний характер і вимагає не лише реагування з боку правоохоронної системи, а й розробки цілісної державної політики, спрямованої на захист постраждалих та формування ефективних механізмів профілактики. Ефективна протидія цьому явищу потребує нормативно-правового забезпечення, яке поєднує національні інструменти з міжнародними стандартами [1; 2].

Світова спільнота виробила низку документів, які визначають орієнтири у сфері протидії насильству. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, 1979) [1] закріпила фундаментальні зобов'язання держав. Подальшим кроком стало прийняття Стамбульської конвенції (2011) [2], яка є найбільш комплексним